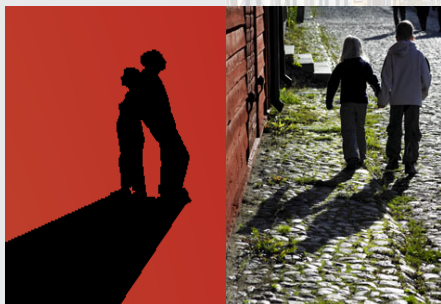

Det handlar om kärlek - ett projekt om barn och ungas rättigheter

Slutrapport 2013

FÖRORD

För att nå barn och unga som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck startade Länsstyrelsen Östergötland 2008 projektet *Det handlar om kärlek* tillsammans med Rädda Barnen. Projektet bygger på att myndigheter och frivilligorganisationer samverkar på lokal nivå och tillsammans möter elever på skolorna för att informera om deras rättigheter och visa på vilket sätt de kan få stöd. Utvärderingar visar att projektet gör skillnad både för elever och för samverkansaktörer. För att barn och unga ska få tillgång till sina rättigheter måste vi skapa förutsättningarna på deras egna arenor.

Vi vet att en bra samverkan mellan socialtjänst, polis, skola, ungdomsmottagning och frivilligorganisationer är en förutsättning för att arbetet med att hjälpa barn och unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck ska fungera bra. Samverkan bidrar till att öka tilliten mellan aktörer. Den tilliten behövs för att kunna motverka misstro och en känsla av hjälplöshet som annars riskerar att smitta av sig på de utsatta barnen, deras föräldrar och andra närstående.

Vi hoppas att modellen *Det handlar om kärlek* fortsätter spridas i landet och att man tar tillfället i akt att informera barn och unga om sina rättigheter samtidigt som man skapar bättre förutsättningar för samverkan mellan ansvariga aktörer.

Det här är en slutrapport av det uppdrag Länsstyrelsen fick av regeringen att under 2011-2012 sprida och implementera metodstödet *Det handlar om kärlek – ett projekt om barns och ungas rättigheter* och webbplatsen *dina rättigheter.se*. Vi har genomfört uppdraget i nära samarbete med Rädda Barnen och det är med stor glädje vi idag kan berätta om den fantastiska resa som gjorts på många håll i landet för att skapa bättre förutsättningar för de barn som är i stort behov av att bli sedda i sin utsatthet och därmed förhoppningsvis får tillgång till, ett liv utan våld och förtryck.

Det är Sara Mühling, nationell samordnare för *Det handlar om kärlek* vid Rädda Barnen som är huvudförfattare av slutrapporten. I framtagandet har Juno Blom, utvecklingsledare Hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen medverkat.

Elisabeth Nilsson
Landshövding

Mona Hallström Hjorth
Enhetschef

INNEHÅLL

FÖRORD	2
INNEHÅLL	3
1. BAKGRUND	4
2. UPPDRAGETS GENOMFÖRANDE	6
3. DET HANDLAR OM KÄRLEK - FRAMGÅNGSFAKTORER	6
3.1 GRUNDPRINCIPER.....	6
3.2 BRED ANSATS UTAN ATT TAPPA FOKUS PÅ HEDERSRELATERAT FÖRTRYCK OCH VÅLD.....	6
3.3 SAMVERKAN MED SKOLAN SOM MÖTESPLATS	7
4. ORGANISATION OCH FINANSIERING	8
5. RESULTAT OCH AKTIVITETER	8
5.1 ANTAL ORTER	9
5.2 ANTAL SKOLVECKOR OCH SKOLOR	9
5.3 ANTAL ELEVER	9
5.4 KLASSRUMSBESÖK.....	9
5.5 DELTAGANDE AKTÖRER.....	9
5.6 ENSKILDA ÄRENDEN	9
5.7 FRAMTAGET MATERIAL.....	9
5.8 INFORMATION OCH KOMMUNIKATION	10
5.9 MÖTEN, UTBILDNINGAR, SEMINARIER, NÄTVERKSTRÄFFAR.....	11
6. RÖSTER OM DET HANDLAR OM KÄRLEK	13
6.1 CITAT FRÅN ELEVER.....	13
6.2 CITAT FRÅN VUXNA	14
7. SLUTSATSER FRÅN UTVÄRDERINGARNA	15
7.1 VAD SÄGER ELEVER OCH LÄRARE?	15
7.2 AKTÖRERNA OM SAMVERKAN.....	16
8. UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER.....	19
8.1 SAMORDNING OCH IMPLEMENTERING	19
8.2 IMPLEMENTERING HOS AKTÖRERNA.....	20
8.3 SAMARBETET MED SKOLAN.....	21
8.4 SAMVERKAN OCH KVALITETSSÄKRING	22
9. FRAMTID	24

BILAGOR

1. BAKGRUND

Länsstyrelsen Östergötland har under flera år arbetat med olika regeringsuppdrag för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. År 2008 startade Länsstyrelsen projektet *Det handlar om kärlek* tillsammans med Rädda Barnen i Norrköping med stöd av Rikspolisstyrelsen. Projektet fick framgång i Norrköping 2009 och rönt uppmärksamhet på nationell nivå. År 2010 fick Länsstyrelsen i uppdrag att göra metodstödet *Det handlar om kärlek* och webbplatsen *dinarattigheter.se* nationellt användbar och 2012 översattes webbplatsen till tio språk.

Länsstyrelsen såg tidigt ett behov av att på ett strukturerat sätt planera och organisera arbetet för att skapa förutsättningar för att barn och unga ska få tillgång till sina grundläggande fri- och rättigheter. Av den anledningen tog vi fram en strategi som bygger på att:

1. Vikten av att erkänna och synliggöra att barn och unga utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Både på nationell som regional och lokal nivå och inom respektive verksamhet som socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola, polis, åklagare, domare, kriminalvård, frivilligorganisationer och skyddade boenden.
2. Erbjudna utbildningar som belyser när handlingar som bygger på hedersrelaterade normer och värderingar blir ett brott mot svensk lagstiftning och mänskliga rättigheter. Utbildningarna bör ha ett tydligt fokus på respektive verksamhets ansvarsområde för att svara på vad respektive ansvarig aktör utifrån sin roll, kan göra och ska göra för att skydda barn och unga från våld och förtryck och se till att de får tillgång till hälsa och utveckling. Det är viktigt att se vad respektive verksamhet kan göra konkret i det förebyggande arbetet för att främja barn och ungas rätt till kunskap om sina individuella rättigheter, utifrån den rådande lagstiftningen och mänskliga rättigheter.
3. Ta fram underlag för att kunna arbeta med konkreta handlingsplaner inom respektive verksamhet. Handlingsplanerna bör svara på; vad ska vi göra när vi uppmärksammar barn och unga som är eller riskerar att utsättas för våld och förtryck? Vilka inom vår verksamhet kan jag vända mig till för att få stöd? Vilka utanför vår verksamhet kan vi vända oss till när vi känner oss osäkra på vad vi ska göra?
4. Ta fram underlag för att kunna arbeta med hur konkret samverkan ska gå till på lokal nivå. Vad krävs för att verksamheter ska kunna sätta den unga i fokus och hur kan verksamheter se till att de drar åt ett gemensamt håll med barn och ungas behov i fokus. Detta handlar såväl om samverkan mellan kommunala verksamheter som skola och socialtjänst, som samverkan mellan dessa kommunala verksamheter och landsting och polis.
5. Det handlar om att aktörerna måste lita på sina insatser. Även om arbetet hela tiden förbättras behöver de utsatta få hjälp utifrån den kunskap som vi har idag. För att barn och unga ska uppleva att ansvariga aktörer inom respektive verksamhet tror på att de kan göra skillnad krävs det att de ansvariga aktörerna tror på de åtgärder de har att erbjuda utsatta barn och unga. Och det är minst lika viktigt att lita på andra ansvariga aktörers åtgärder som ska skapa förändring för utsatta barn och unga.
6. Se till att politiker och cheftjänstemän på lokal nivå tar ansvar och efterfrågar de handlingsplaner och samverkansdokument som tas fram, och att det blir ett levande dokument som ständigt utvärderas, uppdateras och därigenom utvecklas.

År 2007 tog Länsstyrelsen tillsammans med Rikspolisstyrelsen fram underlag för att kunna arbeta med handlingsplaner och samverkansdokument. I Östergötland arbetade kommunerna och den lokala nivån med dessa dokument. Detta material kom även att

prövas i Gävleborg, Norrbotten och Dalarna genom ett samarbete mellan Länsstyrelsen Östergötland, Rikspolisstyrelsen och respektive länsstyrelse. Materialet har sedan dess spridits vidare i landet. Resultatet av detta blev ett ökat engagemang genom kunskap och tydligare rutiner. Under denna uppbyggnad deltog Länsstyrelsen aktivt i de samverkansgrupper som skapades, för att hitta hållbara rutiner för arbetet med att motverka att barn och unga utsätts/riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Ytterligare ett steg i arbetet togs när Länsstyrelsen bestämde att satsa på att sprida information till de unga om deras grundläggande fri- och rättigheter. Detta handlar om att:

- Barn och unga får kunskap om sina rättigheter utifrån svensk lagstiftning och barnkonventionen.
- Barn och unga får tillit till de verksamheter och aktörer som ska skydda barn och vars rättigheter kränks.

Skolan är den plats där alla barn är och för barn och unga som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld är skolan ofta den enda platsen där de kan få tillgång till kunskaper om sina rättigheter och möjlighet att förstå att dessa rättigheter också omfattar dem. Ofta är det personal i skolan som uppmärksammar den unges utsatthet, kanske som följd av att den unge signalerar detta och själv tar kontakt. Socialtjänsten, som har det yttersta ansvaret för barn och unga som far illa, behöver ha ett nära samarbete med skolan. Utöver detta behöver socialtjänsten, för att ge de unga det skydd och stöd som de många gånger behöver, samverka med polis och hälso- och sjukvård. Mot denna bakgrund genomfördes en riktad informationssatsning till barn och unga för att de ska bli medvetna om deras rättigheter och var de kan söka hjälp ifall de blir utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld.

Erfarenheter visar också på värdet av att myndigheter och frivilligsektorn samverkar i dessa svåra frågor som rör utsatta barn och unga. Genom att ta utgångspunkt i att rättigheterna gäller alla barn i samhället skapas inte ett "vi och dom"-perspektiv. Däremot är det viktigt att de ansvariga verksamheterna har grundläggande kunskaper i de normer och värderingar som kan leda till att barn och unga blir i fråntagna sina grundläggande rättigheter och riskerar att utsättas för våld och förtryck i ett hedersrelaterat sammanhang. Målet med denna skolkampanj var, från Länsstyrelsen Östergötlands sida, att barn och unga under en vecka skulle få kunskap om sina rättigheter, och att rättigheterna skulle förmedlas av de verksamheter som är ansvariga för utsatta barn och unga i samarbete med de frivilligorganisationer som arbetar med målgruppen.

Under 2007 anordnade Länsstyrelsen Östergötland tillsammans med Polismyndigheten i Östergötland en gedigen utbildningsinsats för all personal inom polisen i länet. Under denna utbildning väcktes intresset från Närpolisen i Norrköping, som har ett särskilt fokus på barn och unga, att göra en riktad insats för målgruppen. Ett projekt där barn och ungdomar som är utsatta för brott blir medvetna om sina rättigheter. Detta var visionen om den skolkampanj som Länsstyrelsen och polisen genomförde i samarbete med Rädda Barnen och genom detta samarbete skapades modellen *Det handlar om kärlek*.

2. UPPDRAGETS GENOMFÖRANDE

Länsstyrelsen har i ett samarbetsavtal med Rädda Barnen kommit överens om uppdragets genomförande. En grundtanke med *Det handlar om kärlek* är att projektet bygger på samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer, därav styrkan i att det drivs i samarbete mellan Rädda Barnen och Länsstyrelsen. Det ger en tydlig signal om att det är möjligt att förena dessa världar och att styrkan ligger i våra olika uppdrag och roller, och att samverkan bygger på andra faktorer än ägande av en fråga.

En styrgrupp har bildats där representanter från Länsstyrelsen och Rädda Barnen medverkar. Styrgruppen har haft kontinuerliga möten och i styrgruppen diskuteras frågor som projektplan, budget, nationella aktiviteter, metodutveckling med mera.

En referensgrupp med medverkan från Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Skolverket och Ungdomsstyrelsen har träffats vid två tillfällen för avstämning och synpunkter.

Länsstyrelsen Östergötland har kontinuerligt informerat och stämt av projektet med de andra länsstyrelserna, bland annat genom det nationella nätverk för handläggare som arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck som Länsstyrelsen Östergötland sammankallar några gånger om året. Flera länsstyrelser har valt att stötta projektet i sina län och det har varit en viktig framgångsfaktor för spridningen av modellen.

3. DET HANDLAR OM KÄRLEK - FRAMGÅNGSFAKTORER

Det går att identifiera ett antal bärande idéer som varit framgångsfaktorer i *Det handlar om kärlek*:

3.1 Grundprinciper

Modellen har tre grundprinciper som utgångspunkt:

- Att träffa barn och unga i deras vardagsmiljö, det vill säga i skolan.
- Att levandegöra barns rättigheter genom samverkan mellan frivilligorganisationer och myndigheter.
- Att arbeta utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter och ett rättighetsperspektiv

Att ständigt förklara vikten och innebörden av grundprinciperna har varit avgörande för att stärka känslan av ett nationellt sammanhållet projekt. Något som varit avgörande för spridningen av modellen.

3.2 Bred ansats utan att tappa fokus på hedersrelaterat förtryck och våld

Projektet utgår från ett rättighetsperspektiv och det har varit en framgångsfaktor. Att fokusera på rättigheter i allmänhet och rätten till kärlek i synnerhet är inkluderande och berör alla. Både barn och vuxna kan relatera till kärlek och till att vara kär. Det är viktigt att alla barn blir berörda och känner att projektet riktar sig till dem.

Projektet täcker in all form av förtryck, övergrepp och våld mot barn, inklusive hedersrelaterat förtryck och våld. Den breda ansatsen i projektet har lett till att barn och

unga har vänt sig till ansvariga myndigheter och organisationer i en mängd olika frågor. Det är en lyckad synergieffekt, som projektet bidragit till. Det är dock viktigt att den breda ansatsen inte leder till att barn och unga som är, eller riskerar att bli, utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld glöms bort. De ska inte känna tveksamhet om att *Det handlar om kärlek* är till för dem. Det är av den anledningen av stor betydelse att det i projektet finns en gedigen kunskap om de barn som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld och till exempel riskerar att bli gifta mot sin vilja

3.3 Samverkan med skolan som mötesplats

Kärnan i arbetet med *Det handlar om kärlek* är att besöka en skola under en vecka tillsammans med sin samverkansgrupp. Syftet är att myndigheter och frivilligorganisationer informerar om deras olika ansvarsområden, vilket ska syfta till att ge barn och ungdomar ökat förtroende för medverkande myndigheter och organisationer. Arbetet utgår från att alla medverkande aktörer har en tydlig värdegrund kring barns rättigheter och de mänskliga rättigheterna.

Arbetet sker ute på skolorna och eleverna får information om sina rättigheter, diskutera en utställning som har tagits fram, se en teaterpjäs och göra värderingsövningar. *Det handlar om kärlek* ger elever och skolpersonal möjlighet att diskutera innebörden av barns rättigheter tillsammans med ansvariga myndigheter och organisationer. Under veckan delas kontaktkort, eller *Bra att ha* - kort till alla elever på skolan. Detta kort innehåller information om var eleverna kan vända sig för att få stöd och hjälp och det innehåller relevanta kontakter i kommunen. Detta synliggör att samverkan är allvarligt menad och att de verksamheter som deltagit under skolveckan verkligen finns där även efter skolbesöket.

Samverkan för barnets bästa handlar både om att ge barn och unga det skydd de har rätt till och att skapa förutsättningar för deras egen delaktighet.

Genom att göra skolan till en mötesplats mellan elever och de medverkande aktörerna skapas en plattform för ungas delaktighet. Det innebär ett nytt steg i samverkansarbetet.

Det är inte tillräckligt att unga får information om sina rättigheter. De behöver också diskutera och förstå dem samt ges möjligheter att utöva rättigheterna. Detta måste ske på ett sådant sätt att den enskilda känner sig trygg och att hon/han kan lita på de vuxna. När samhället har ansvar för barns och ungas uppväxtvillkor måste de ha dessa i fokus i dubbel mening.

- Barn som egna aktörer (barnets perspektiv).
- Myndighetspersoner som aktörer, som har barnet som huvudperson (barnperspektiv).
- Det betyder att samhället och enskilda vuxna måste ta sitt myndighetsansvar när så krävs men också ta ansvar för att vägleda barnet när det utövar sina rättigheter (barnrättsperspektiv).

När företrädarna för myndigheter och andra organisationer möter barn och unga där de är och gör dem delaktiga lär de sig av dessa. Denna kunskapsöverföring till vuxna är ett viktigt komplement till samverkansdokument och handlingsplaner. *Det handlar om kärlek* bidrar till att myndighetspersoner återkommande får påfyllnad av kunskaper om barns och ungas faktiska villkor, såväl i hemmet som i skolan. Att det finns tydliga handlingsplaner och samverkansdokument är å ena sidan en förutsättning för att myndigheter och organisationer ska gå ut och göra sig synliga för dem som riskerar att bli utsatta för övergrepp. Å andra sidan kan barn och ungas delaktighet sägas vara en

förutsättning för att myndighetspersoner ska ”våga se sanningen” som en flicka uttryckte det, och använda sina handlingsplaner som levande dokument.

4. ORGANISATION OCH FINANSIERING

Det handlar om kärlek är i ständig utveckling och flera varianter av ursprungsprojektet har uppstått. Det handlar i första hand om projektets organisation på lokal och regional nivå och finansiering. De tre grundprinciperna, som nämndes ovan, har dock varit bärande oavsett variant av organisation och finansiering. Beroende på vilka aktörer som valt att arbeta med *Det handlar om kärlek* har förutsättningarna sett olika ut. Tre tillvägagångssätt har kunnat urskiljas och dessa kommer troligen att utvecklas och se annorlunda ut med tiden.

1. Finansiering med projektmedel

Ursprungsprojektet växte fram med hjälp av projektmedel från Länsstyrelsen Östergötland. Likaså finansieras *Det handlar om kärlek* med hjälp av projektmedel främst från länsstyrelserna i landet. Vanligtvis anställer en organisation eller myndighet en projektledare, så som Rädda Barnen har gjort i flera delar av landet. Denna variant är inte långsiktig och har behov av att finna andra lösningar som att implementera projektet i en ordinarie verksamhet.

2. Organisation av frivilliga

På vissa orter har frivilliga, främst medlemmar inom Rädda Barnen, tagit sig an projektet och drivit det som en ideell verksamhet med visst stöd av externa medel. En stor skillnad har varit att man inte haft en anställd projektledare, utan förlitat sig på frivilligas och andra aktörers engagemang.

3. Kommunalt engagemang

Ett mål med spridningen är att få projektet att bli en permanent verksamhet inom kommuner. Ibland har kommuner själva, i form av socialtjänst och skolor tagit sig an modellen. Det kan se olika ut i olika kommuner. Men till exempel i Skellefteå valde man att tre medarbetare på socialtjänsten skulle vara ansvariga för projektet i sina tjänster.

Förutom medel från Länsstyrelsen Östergötland har nationella, regionala och lokala bidrag beviljats. Bland andra från andra länsstyrelser runt om i landet samt även från Socialstyrelsen, Rädda Barnen och Rotary. Det visar bredden och genomslaget för *Det handlar om kärlek*.

5. RESULTAT OCH AKTIVITETER

Omfattningen av den verksamhet som utvecklats inom *Det handlar om kärlek*, från starten i Norrköping 2008, till och med december 2011, har tidigare beskrivits i två rapporter till regeringen.¹

Nedan beskriver vi kvantitativa resultat samt ett urval genomförda aktiviteter. I kapitel 7 redogör vi för de slutsatser och resultat som de två externa utvärderingarna visar. Dessa finns även med som bilagor (se bilaga 1 och 2).

---

¹ Det Handlar om Kärlek, redovisning till regeringen 28 februari 2011, Dnr 801-3293-2010, Det Handlar om Kärlek – ett projekt om barn och ungas rättigheter, Delrapport 2011, Dnr 801-1121-11

5.1 Antal orter

Det är svårt att på ett enkelt sätt mäta antalet orter som nåtts av *Det handlar om kärlek*. Men sammanlagt har projektet på ett eller annat sätt berört 67 kommuner i landet. Vissa kommuner har haft skolvecka, men planerar ingen fortsättning medan andra arbetar vidare med modellen. Vissa kommuner har visat intresse för modellen och vi arbetar i dagsläget för att *Det handlar om kärlek* ska starta upp. Andra kommuner har visat intresse och arbetet för att starta upp projektet har påbörjats, men har av olika anledningar inte kommit längre än så (se bilaga 3).

5.2 Antal skolveckor och skolor

Projektet har sedan starten 2009 genomfört 93 skolveckor och besökt 87 olika skolor runt om i landet fram till 31 mars 2013.

5.3 Antal elever

Det är svårt att mäta exakt antal elever som *Det handlar om kärlek* har nått ut till. Men vi kan med viss säkerhet uppskatta att mer än 60 000 barn och ungdomar har nåtts av projektet. Vi utgår dels från antal skolor och antal elever skolan har. Vi utgår även från antal *Bra att ha* – kort som har tryckts och delats ut.

5.4 Klassrumsbesök

Antal klassrumsbesök är svårt att mäta. Men som exempel kan nämnas Västerås som under ett projektår genomförde 8 skolveckor, 23 teaterföreläsningar och 127 klassrumsbesök på sammanlagt 12 skolor.

5.5 Deltagande aktörer

Det är olika organisationer och myndigheter som har varit/är en del av projektet. Dessa finns sammanställda i en bilaga (se bilaga 4). Som exempel kan nämnas Rädda Barnen, polis, socialtjänst (myndighetsutövning och fältverksamhet), tjej- och kvinnojourer, brottsofferjourer, skolpersonal (rektor, pedagoger, elevhälsa), ungdomsmottagning/ungdomshälsa, kriminolog, kommunrepresentanter som ungdomssamordnare och integrationssamordnare, Migrationsverket, kyrkan, fritidsgårdspersonal, mans- och killjourer/mottagningar, RFSU, etc.

5.6 Enskilda ärenden

Antal enskilda ärenden som uppdagats genom projektet är också svårt att mäta. Det är svårt att veta vad som är ett resultat från skolveckan, och vad som skulle uppdagats ändå. Det har heller inte förts någon statistik över detta i samverkansgrupperna. Det har saknats resurser för att mäta detta. Men som exempel kan återigen Västerås nämnas, en kommun som faktiskt har uppskattat denna information. Under de 8 skolveckor som genomförts har minst 18 enskilda fall av barn och ungdomar som är oroliga för bortgifte/förlovning och/eller utsatta för hedersrelaterat våld eller begränsningar uppdagats. Det är även flera andra fall som kommit upp, t ex angående våld i hemmet minst 6 stycken, mobbning minst 3 stycken, misshandel utanför hemmet minst 6 stycken etc.

5.7 Framtaget material

Projektet har tagit fram en egen grafisk profil och ett enhetligt material som används över hela landet i samband med *Det handlar om kärlek*. Detta finns presenterat i en materialguide, som underlättar vid beställning och ger en god överblick och stärker vår utåtriktade kommunikation (se bilaga 5).

Inom projektet har det tagits fram högskoleuppsatser, skrivits rapporter, och medverkande i projektet har bidragit till utredningar (se bilaga 6).

5.8 Information och kommunikation

Webbplatsen www.dinarattigheter.se och aktiviteter efter skolveckan

Projektet har skapat flera aktiviteter efter skolveckan och kontaktvägar för stöd och hjälp, dels via fysiska möten på skolan men även via nätet och webbplatsen www.dinarattigheter.se.

På webbplatsen www.dinarattigheter.se kan barn och unga läsa mer om sina rättigheter och var de kan vända sig för att få stöd. På webbplatsen kan varje lokal aktör lägga upp sina kontaktuppgifter och det finns information om rättigheter utifrån barnkonventionen, mänskliga rättigheter med mera, och information om vad hedersrelaterat förtryck och våld kan innebära, vad lagen säger och hur man kan gå tillväga för att få hjälp. Det finns också fler kontaktvägar för stöd och hjälp, samt hur man kan gå tillväga för att starta upp *Det handlar om kärlek*, samt information och material för de som arbetar med modellen. Det går att dölja sitt besök på sidan, vilket kan vara viktigt då datorn, och vilka sidor man har besökt, kan kontrolleras. År 2012 översattes webbplatsen till 10 olika språk utöver svenska. Språken är: Arabiska, Persiska, Engelska, Franska, Turkiska, Kurmanci, Sorani, Romani, Somaliska och Dari. På så sätt kan ännu fler barn och ungdomar få tillgång till sina rättigheter.

Webbplatsen har haft 102 427 unika besökare sedan starten 2009. Majoriteten av dessa är från 2012 då webbplatsen fick ett uppsving. Ett uppsving som håller i sig in i 2013. Under hela 2012 hade webbplatsen 59 921 unika besökare, det ger ett snitt på ca 5000 besök i månaden. I januari 2013 hade webbplatsen 10 964 unika besökare. Webbplatsen har också fått viss spridning internationellt med besökare från bland annat Iran, Turkiet, USA, Frankrike, Tyskland, Saudiarabien, Storbritannien och Algeriet.

Chattjour

Projektet har en egen chattjour, en msn-chatt, som är öppen varje måndag. msn@dinarattigheter.se är adressen. Chatten är öppen nationellt och för både killar och tjejer. Under skolveckan får eleverna information om denna kontaktväg. Chattjouren har utvecklats som ett led i att många unga använder sociala medier. Det är svårt att mäta hur många kontakter chatten har haft under hela perioden, men vi har sammanställt antal kontakter under 2012 och dessa är 150 stycken. Det ger ett snittvärde på 4 kontakter i veckan. De är dock inte unika då flera är återkommande.

Facebook-sida

Det handlar om kärlek finns också på det sociala mediet Facebook. Där har *Det handlar om kärlek* en egen sida som, än så länge, 82 personer gillar. Denna sida är ett bra medium för att snabbt nå ut med aktuell information om projektet som till exempel vilka skolor vi befinner oss på just nu, mediarapporteringar och aktuell information i hedersfrågan. *Det handlar om kärlek* har också en sluten grupp på Facebook med 107 medlemmar. I gruppen kan medlemmarna själva lägga ut relevant information kopplade till projektet eller hedersrelaterat förtryck och våld, och på så sätt skapa värdefulla samtal och diskussioner.

Mediabevakning

Den uppmärksamhet *Det handlar om kärlek* har haft i massmedia är stor, inte minst lokalt. Under 2012 förekom *Det handlar om kärlek* i över hundra medieartiklar. Det är svårt att uppskatta exakt antal inslag i lokalpress, radio/TV. Vi kan visa på två exempel nedan.

- Dagens nyheter (DN) gjorde ett helt uppslag om projektet i Linköping under våren 2012. (4 juni 2012)
- SR P1 Barnen gjorde en timmes inslag om projektet. De besökte både skolveckan i Gävle och intervjuade elever från Hammarkullen i Göteborg. (17 maj 2012)

5.9 Möten, utbildningar, seminarier, nätverksträffar

Nedan följer ett urval av aktiviteter, möten, föreläsningar, träffar som har genomförts i projektet sedan starten, utanför själva skolveckorna.

Det handlar om kärlek var med under Almedalsveckan på Rikspolisens seminarium sommaren 2012. Sara Mühling (nationell samordnare för *Det handlar om kärlek*) föreläste tillsammans med bland annat Juno Blom, utvecklingsledare Länsstyrelsen Östergötland, Carin Götblad, nationell samordning mot våld i nära relationer och Bengt Svensson, Rikspolischef m fl.

Det handlar om kärlek har synts och kommer fortsättningsvis även att synas i idrottssammanhang. I samband med TV-pucken kommer *Det handlar om kärlek* och Rädda Barnen ha rollups uppsatta, hålla en föreläsning, ha annonser i matchprogrammet och finnas med i en folder som skickas ut till alla distriktsförbund.

När landshövding Eva Eriksson i Värmland avgick bad hon alla gäster som kom på hennes avtackningsceremoni att istället för presenter skänka pengar till projektet *Det handlar om kärlek* i Värmland.

Det handlar om kärlek har haft två nationella konferenser för alla berörda i projektet, projektledare och samverkansgrupper/styrgrupper. Där bland annat Elisabeth Nilsson, Landshövding i Östergötland, Sara Mohammed från Glöm aldrig Pela och Fadime samt Astrid Schlytter, forskare från Stockholms universitet deltagit.

Det handlar om kärlek har haft ett erfarenhetsmöte med tre minoritetsrådgivare från Integrations – og mangfaldsdirektoratet i Oslo, Norge. Mötet var i Stockholm den 26 september 2012. De kom i sin tur att bjuda in projektet till ett seminarium i Oslo.

Forum för levande historia i samarbete med Länsstyrelsen Östergötland, Norrköpings kommun och Linköpings kommun höll en gemensam konferens vid namn Uppdrag: *Demokrati – en hoppfull dag om vårt gemensamma arbete för demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter*. I programmet ingick en presentation av *Det handlar om kärlek*.

På regionträffen för alla ungdomsmottagningar i Sörmland presenterade Sara Mühling, nationell samordnare Rädda Barnen *Det handlar om kärlek* under en förmiddag som ett led att få igång arbetet i länet.

Barnombudsmannen föreläste tillsammans med Sara Mühling, nationell samordnare *Det handlar om kärlek* på Rädda Barnens nationella konferens för verksamheter som arbetar med barn som upplevt våld i sina familjer.

Landstinget Kronoberg bjöd in alla verksamma i länet till konferensen "Ett gott liv för barn och unga!" Sara Mühling, nationella samordnaren, föreläste om *Det handlar om kärlek*. På programmet fanns fler föreläsare såsom Elza Dunkels, Åke Pålshammar, Olle Waller och Hillevi Wahl.

Den 20 mars 2013 besökte äldre- och barnminister Maria Larsson Rädda Barnens regionkontor i Borlänge. Där presenterades *Det handlar om kärlek* av lokala aktörer som en av flera goda exempel på ett bra arbete för barns rättigheter.

Sara Mühling, nationell samordnare *Det handlar om kärlek* har träffat regeringens samordning för våld i nära relationer för att bidra med synpunkter på det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat förtryck och våld.

Ghent University i Belgien besökte projektet 2011 för att studera ett gott exempel på hur man kan arbeta konkret med samverkan för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld. De intervjuade flera aktörer, både personal från Länsstyrelsen, socialtjänst och polis samt frivilliga. De kommer att nämna *Det handlar om kärlek* i sin internationella kartläggning och ett intresse finns för dem att implementera modellen nationellt i Belgien.

Det handlar om kärlek i Dalarna hade besök av Save the Children International från London. De besökte en skola och fick information på engelska om projektet av den lokala projektledaren. De var imponerade av det starka samverkansarbetet som projektet byggt upp mellan myndigheter och frivilliga, och hur vårt möte med barn och unga fungerade.

Elisabeth Nilsson, Landshövding i Östergötland, besökte den 29 november 2011 en skola med projektet i Linköping tillsammans med Rädda Barnens dåvarande regionchef Ola Mattsson. Dagen innehöll även möte och lunch på slottet. Press och media kom att uppmärksamma besöket.

Flera utbildningar för samverkansaktörer har hållits under åren bland annat i Falun, Västerås, Linköping och Karlstad.

6. RÖSTER OM DET HANDLAR OM KÄRLEK

Vi har under dessa år samlat på oss ett stort antal tankar, reflektioner och åsikter från elever och vuxna som medverkat i *Det handlar om kärlek*. Nedan följer ett axplock av dessa.

6.1 Citat från elever

Vadå, behöver man inte gifta sig!"

Sagt av elev efter ett klassrumsbesök på en skola i Borlänge

"Jag har lärt mig att min kropp är min kropp och att jag bestämmer över den"

Sagt av en elev på en skola i Vetlanda

"Steget känns inte så stort när man träffat dem"

Sagt av en elev på en skola i Karlstad

I våra utvärderingar efter skolveckorna har vi frågat eleverna vad de tyckte om besöket och vad som behövs för att förhindra våld och förtryck, se några exempel nedan.

Vad handlade vårt besök om?

- *Att det finns hjälp, lagar och att man är fri*
- *Kärleken är fri, eller är den verkligen det? Att alla får älska vem man vill och vilka rättigheter man har som barn och människa helt enkelt*
- *Att alla har rätt att gilla den dom vill utan att bli kränkta*
- *Besöket handlade om att man får älska vem man vill, både kille och tjej*
- *Nu vet jag vart jag kan vända mig i olika situationer"*
- *Kom tillbaka igen!*

Vad tycker du behöver göras för att förhindra våld och förtryck?

- *Information*
- *Fler hembesök*
- *Mer kärlek*
- *Mer civilkurage*
- *Man borde prata med barn om hur dom mår för att några kanske blir slagna och ni måste veta om det*
- *Prata om det! Visa att det finns hjälp och att man inte ska skämmas om man blir utsatt för det*
- *Att alla får sina rättigheter och då känner alla sig respekterade och hörda, stor del av det här ligger hos de vuxna*
- *Att ha mera diskussioner med elever för att ibland så vågar de inte berätta det som händer med dem*
- *Man måste ha ett starkt hjärta och tro att man kan stå emot*
- *Sprida projektet för då lär man sig mycket mer och om man själv har blivit utsatt för något sånt som tex bedersvåld vet man vart man ska vända sig, på det sättet kan man förhindra våld och förtryck*

- *Man behöver prata om det i skolor och så, och det är viktigt att det finns nån man kan prata med, och att vuxna lyssnar*
Fler poliser
- *Vart ska killar vända sig om de mår dåligt? Det fanns många kvinnojourer, men vad jag vet så finns det inget för killar*
- *Tack! Att ni kom det var jätte kul och vi fick lära oss mer om det tack att ni tog er tid. <3*

6.2 Citat från vuxna

"Projektet riktar sig till alla och tar upp något som är så viktigt för oss alla, nämligen kärlek. Projektet tar upp frågan utan att det blir problemfokuserat."

Sagt av ungdomsmottagningen i Järfälla

"Vilken kontakt jag fått med eleverna, så här borde man jobba mer – ut i klasserna och samtal med ungdomarna om för dem viktiga frågor och verkligen visa att jag är till för dem..."

Skolsköterska på en skola i Ludvika, som deltagit i projektgruppen

"...diskussionerna fortsatte i korridorerna långt efter att klassrumsbesöket var över..."

Lärare på Masersskolan i Borlänge

"Nu gäller det att inventera i dessa ämnen i skolans ordinarie arbete. För att göra det krävs mycket stöd och gemensamt arbete." Lärare från skola i Angeredsgymnasiet i Göteborg

"Superkul att arbeta med andra yrkesgrupper!" sagt av en samverkansaktör

"Det gör skillnad detta, på elevsocialteamet, i fikarummet hos lärarna, i korridorerna har det idag pratats rätten till fri kärlek (och vad vi gör om barnen inte har det)!!!" Sagt av en samverkansaktör

"Någonting sker när vi kommer tillsammans på skolorna" Sagt av medverkande aktör

"Projektet har blivit en "snackis" och ger ungdomarna möjlighet att stödja varandra" Sagt av en lärare

"Så klart har projektet gjort det möjligt för oss att sitta vid samma bord, då öppnas en dialog mellan aktörerna. Tidigare fanns inte den möjligheten. Nu har vi fått möjlighet att ska skaffa oss samsyn. Vi jobbar hårt på att dela våra erfarenheter." Socialsekreterare, Norrköpings kommun

7. SLUTSATSER FRÅN UTVÄRDERINGARNA

I följande kapitel presenterar vi slutsatser från de två utvärderingar som genomförts av *Det handlar om kärlek*.

Den första utvärderingen sökte svar på om *Det handlar om kärlek* gör skillnad för barn och unga, samt i vilken utsträckning de är utsatta för våld och övergrepp. Den undersökte också deras kännedom om och förtroende för de aktörer som har i uppdrag att stödja och skydda utsatta barn och unga.

Den andra utvärderingen fokuserade på samverkansarbetet och de medverkande aktörerna. Är detta en modell för god samverkan som stärker aktörernas beredskap att agera för utsatta barn?

Båda utvärderingarna ger stöd för att *Det handlar om kärlek* kan göra skillnad. Men de visar även på utmaningar och dilemman som måste hanteras om modellen ska fortleva på egna ben, om *Det handlar om kärlek* som projekt ska kunna gå över i ordinarie verksamhet. Utvärderingarna om elever och lärares uppfattningar om projektet respektive om de medverkande aktörernas syn på samverkan finns med som bilagor till denna rapport (se bilaga 1 och 2).

7.1 Vad säger elever och lärare?

Elever har fått svara på enkäter i samband med *Det handlar om kärleks* besök på deras skola. Syftet har varit att kartlägga elevers kunskaper om rättigheter och om hedersrelaterat våld och förtryck, och om de själva varit utsatta för olika typer av våld och övergrepp. Vi ville också få en bild av elevernas kännedom om och förtroende för de medverkande aktörerna i förhållande till aktörernas ansvar för att stödja och skydda utsatta barn. Genom att eleverna har fått svara på enkäter både före och efter skolveckorna har vi försökt undersöka om *Det handlar om kärlek* gör någon skillnad. Även lärare har fått besvara en enkät.

Rädda Barnen anlidade Skill AB för att sammanställa och analysera enkätsvaren.² Utvärderingarna visar på positiva effekter utifrån *Det handlar om kärleks* målsättningar. Kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck och om rättigheter ökar, liksom kunskap om och förtroende för de deltagande myndigheterna och organisationerna.

Värt att notera är att det är de elever som är mest utsatta för kränkningar och olika former av förtryck som har minst kunskap om vart de kan vända sig för att få stöd. Det gäller även för de elever som är oroliga för att inte få välja vem de ska gifta sig eller blir tillsammans med. Även om kunskapen ökat efter skolveckan även för dessa elever visar resultatet på behovet av långsiktiga satsningar i linje med *Det handlar om kärlek*.

Enkäterna innehöll även frågor som försöker fånga elevernas egna erfarenheter av hedersrelaterat våld och förtryck. Där finns frågor om oskuldsnormer, rörelsefrihet, giftermål samt en möjlighet att ange ”egna erfarenheter” som svar på varifrån man fått sina kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck. Utan att vara en vetenskaplig undersökning syns i enkätsvaren en överensstämmelse med tidigare rapporter och forskning rörande omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck i svensk kontext.

---

² Det Handlar om Kärlek – ett projekt om barns och ungas rättigheter. En första utvärdering – vad säger eleverna och lärarna? Okt 2012

Exempelvis uppger enligt sammanställningen att sju procent av eleverna inte får umgås med sina vänner efter skolan, sex procent att de inte själva får bestämma vem de ska gifta sig eller bli tillsammans med, 15 procent att det är viktigt att vara oskuld när de gifter sig eller blir sambo. Sammanställningen av enkätsvaren stödjer tidigare siffror.³ Värt att notera är att antalet enkäter som *Det handlar om kärlek* – sammanställningen bygger på, drygt 7000, är större än underlaget för någon av de mer vetenskapliga undersökningar som hittills gjorts angående hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige.

En överväldigande majoritet elever och lärare är positivt inställda till *Det handlar om kärlek* besök på skolan. Det gäller även tilltron till att projektet kan göra skillnad för barn och unga. Exempelvis uppger nio av tio lärare att de tror detta.

Men vi vill påpeka att det förstås inte varit möjligt att mäta de långsiktiga effekterna av skolveckorna ännu. Enkäterna delades ut direkt efter skolveckan och hittills har endast ett fåtal skolor haft återkommande besök av *Det handlar om kärlek*. Om verksamheten ska leda till långsiktiga effekter och bestående förändring krävs kontinuitet, återkommande verksamhet, det vill säga implementering i ordinarie verksamhet.

7.2 Aktörerna om samverkan

Eventuellt kan vi dra säkrare slutsatser om *möjliga* långsiktiga och önskvärda effekter utifrån den andra utvärderingen av *Det handlar om kärlek*.⁴ Detta eftersom flera av de samverkansgrupper, enskilda myndighetspersoner och andra som intervjuats varit engagerade i projektet under en längre tid och i återkommande aktiviteter.

Hösten 2012 beställde Länsstyrelsen en utvärdering av *Det handlar om kärlek* resultat med särskilt fokus på samverkan mellan medverkande aktörer som polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård och den ideella sektorn. Vi ville få ökad kunskap om:

- projektets betydelse för de medverkande aktörerna
- dess betydelse för deras samverkan
- projektets synergieffekter på lokal nivå
- aktörernas beredskap
- deras uppfattning om projektets framgångsfaktorer

Uppdraget genomfördes av Context. Intervjuer och observationer gjordes i sex kommuner med lokala projekt. De intervjuade personerna ingick i projektens samverkansgrupper eller styrgrupper. En webbenkät gick också ut till deltagare i samverkansgrupper i merparten av de kommuner som var aktiva inom *Det handlar om kärlek* under hösten 2012.

Utvärderingens sammanfattande slutsats var:

”Det som framgår är att *Det handlar om kärlek* upplevs som en ovanligt tydlig, konkret, användbar och effektiv samverkansmetod och metodmaterial för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld bland unga. I en tid när ordet ”samverkan” är på många politikers läppar, är *Det handlar om kärlek* ett projekt som fungerar ovanligt väl, inte minst för sin konkretion och tydliga värdegrund. Den

---

3. Frihet och ansvar. Om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma över sina liv. Socialstyrelsen 2007. Oskuld och heder – en undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholms stad. Stockholms universitet 2008. Gift mot sin vilja, Ungdomsstyrelsen 2009.

4. Det handlar om kärlek – utvärdering av ett samverkansprojekt för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld bland ungdomar, Januari 2013.

upplevs också av deltagarna som mycket meningsfull, både till sitt innehåll men också för de samverkansvinster som blir resultatet, och som ger märkbara synergieffekter även på andra områden än det som är projektets egentliga syfte. Samverkan som sådan anses av aktörerna vara ett mycket effektivt och användbart sätt, för en del till och med absolut nödvändigt, för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld.”⁵

Ytterligare positiva slutsatser som utvärderingen drar är att aktörerna menar att *Det handlar om kärlek* har ökat kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck i den egna organisationen. Dessutom har samverkan med medverkande aktörer även ökat på andra områden.

Den största påverkan *Det handlar om kärlek* har haft på aktörerna är att det gett samverkansvinster. Det upplevs som en god samverkansform på grund av att man samverkar kring ett konkret uppdrag. I mötet mellan ungdomar, myndigheter och frivilligorganisationer, med utgångspunkt i värderingsövningar och i barnrättsperspektivet, skapas samsyn och förtroende för varandra. Det är när man ställs inför en gemensam och konkret uppgift som samverkansvinsterna utvecklas. Aktörerna ser hur de kan komplettera varandra och att utgå från rättighetsperspektivet skapar trygghet när frågorna är känsliga. Det underlättar den samsyn som man poängterar vikten av att eleverna ser hos aktörerna. Ungdomarnas kännedom och förtroende för de medverkande aktörerna ökar.

Även om alla de delaktiga arbetar för barn och ungas rättigheter, har de inte samma genomslagskraft utan varandras kompetenser. Samverkan har varit en förutsättning för att de kunnat nå ut till en sådan stor målgrupp.

Men utvärderingen visar också på en rad utmaningar om *Det handlar om kärlek* ska fortleva och stå på egna ben. Utmaningarna finns på flera plan, och rör inte minst vad som händer efter att Rädda Barnen lämnar över den lokala projektledarrollen. Några sammanfattande slutsatser är:⁶

- Politisk förankring och prioritering måste till för att styra behövliga resurser till detta förebyggande arbete – inte alltid helt givet när mätbara mål och snäva budgetar styr kommunal verksamhet.
- Styrning behövs för att säkra Polisens och Socialtjänstens medverkan i projektet.
- Skapa en styrgrupp för arbetet i kommunen ovanför samverkansgruppen/-grupperna.
- Förankra projektet i organisationerna genom att visa på den egna organisationens nytta med att medverka.
- Projektfasen behöver ges ordentligt med tid för att få till en god implementering i kommunens ordinarie verksamhet.
- För att uppnå effektivitet och förmedla prioriteringar nedåt till enskilda skolor behöver projektet förankras i skolan på organisatorisk nivå i kommunen.

---

⁵ Ibid, sid 4

⁶ Det handlar om kärlek – utvärdering av ett samverkansprojekt för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld bland ungdomar, sid 5

- Samverkansgruppen i en kommun behöver tid för att skapa en gemensam målbild och värdegrund. Här behövs en grundutbildning om Barnkonventionen, hedersrelaterat förtryck och våld och i normkritisk metod.
- Kvalitetssäkra arbetet och skapa ett certifieringsverktyg för medverkan, inklusive åtkomst till metodmaterialet.

Utvärderingen avslutas med ett antal rekommendationer för den övergripande styrningen av modellen, för dess implementering, för samarbetet med skolan samt för dess kvalitetssäkring.

”Utgångspunkten för våra rekommendationer är att detta är en ovanligt väl fungerande samverkansprojekt med ett tydligt fokus och sannolikt goda effekter för målgruppen – ungdomar i Sverige som riskerar att drabbas av hedersrelaterat förtryck och våld. Vi rekommenderar därför att projektet får fortsätta spridas och implementeras i kommunernas ordinarie verksamhet. Projektets natur med stora variationer på hur det är organiserat i olika kommuner samt kommunernas olika förutsättningar gör att rekommendationer inte enkelt kan formuleras för att passa alla.”⁷

Vi återkommer till dessa slutsatser och rekommendationer i de följande kapitlen.

---

⁷ Det handlar om kärlek – utvärdering av ett samverkansprojekt för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld bland ungdomar, sid 34-35.

8. UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER

”Det finns specifikt två kritiska faktorer i samverkansprojekt. Den ena är svårigheten i att få till ett gemensamt handlande då de samarbetande verksamheterna kan tendera till att bevaka varandras arbetsgång, snarare än att arbeta tillsammans för en gemensam förändring. Den andra problematiken kan uppstå i ett projekt där fler än två uppdragsgivare finns – och dessa inte kan komma överens om ett gemensamt syfte för projektet.”⁸

Mycket talar för att *Det handlar om kärlek* förmår hantera de två kritiska faktorer för samverkan som beskrivs i citatet ovan. Utvärderingen om elevers och lärares uppfattning om projektet⁹ respektive om de medverkande aktörernas syn på sin samverkan¹⁰ bekräftar detta. Båda utvärderingarna säger att det som påverkats mest av projektet är ungdomarnas ökade kännedom och ökade förtroende för medverkande aktörer.

Vi har utifrån resultaten av utvärderingarna och egna erfarenheter identifierat följande utmaningar:

- samordning och implementering
- implementering hos aktörerna
- samarbetet med skolan
- samverkan och kvalitetssäkring

8.1 Samordning och implementering

En tydlig nationell samordning har varit avgörande för *Det handlar om kärleks* utveckling fram till idag. Det kommer att vara fortsatt nödvändigt. För att *Det handlar om kärlek* ska behålla sina grundprinciper och koncept och kunna utveckla det måste det finnas tydliga riktlinjer för arbetet med modellen, inklusive vilken värdegrund den vilar på. Upplevelsen av att det är en nationellt sammanhållen verksamhet är viktig för att kommuner ska initiera och genomföra modellen enligt samma principer och med samma material och formspråk.

Den nationella samordningen har byggts upp genom en styrgrupp där Länsstyrelsen Östergötland och Rädda Barnen samverkar. Styrgruppen har en referensgrupp knuten till sig där Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Skolverket och Ungdomsstyrelsen är representerade. Styrgruppen har även tät kontakt med Utbildningsdepartementet. Rädda Barnen har byggt upp en nationell samordning för att förvalta och driva det praktiska arbetet.

Allt detta har gjort det möjligt att ha ett tydligt ansikte utåt för *Det handlar om kärlek*, att stötta lokala projekt, anordna nationella nätverksträffar, producera material och riktlinjer, utveckla webbplatsen www.dinarattigheter.se inklusive dess chatt.

---

⁸ *Projektlledning i offentlig miljö* (Jensen, C, Johansson, S & Löfström, M, Malmö, 2007, s. 15)

⁹ *Det Handlar om Kärlek – ett projekt om barns och ungas rättigheter. En första utvärdering – vad säger eleverna och lärarna?* Rädda Barnen och Länsstyrelsen Östergötland, Okt 2012

¹⁰ *Det handlar om Kärlek – Utvärdering av ett samverkansprojekt för att förebygga förtryck och våld bland ungdomar.* Context, Januari 2013

De många lokala projekt som utvecklats genom en anställd projektledare har varit avgörande för trovärdigheten och den nationella sammanhållningen. Utan den stommen hade det varit svårare för andra former av lokala projekt att växa fram. Vi har exempel där kommuner, polisen, eldsjälarna inom socialtjänst eller frivilligorganisationer tagit initiativ till lokala *Det handlar om kärlek*.¹¹ Utan den nationella samordningen och de tydliga lokala exemplen ledda av anställda projektledare hade det varit svårt för dessa lokala initiativtagare att upptäcka *Det handlar om kärlek* och få med sig kommuner och samverkanspartners.

Huvudrekommendationer från utvärderingen *Det handlar om kärlek - Utvärdering av ett samverkansprojekt för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck bland ungdomar* är:

- Förankra projektet politiskt för att få stöd. Det kan vara en god idé att uppvakta politikerna i kommunstyrelser och nämnder i det syftet.
- Anvisa tid och resurser till projektledaren för samordning av verksamheten.
- Ge tid till planläggningsfasen för att få till god implementering i kommunens ordinarie verksamhet.
- Tydliggör målen för medverkande aktörer så att de kan följas upp och skapa känsla av egen nytta.
- Få med polis, socialtjänst och skola att aktivt delta i projektet.
- Arbeta med projektet hela året så att det inte enbart är en punktinsats.
- Initiera särskild metodutveckling för att nå storstädernas kommuner.

8.2 Implementering hos aktörerna

En styrka har varit de eldsjälarna som engagerat sig i lokala samverkansgrupper från de medverkande aktörernas sida. Men det kan bli en svaghet om man inte får tillräckligt gehör och intresse för verksamheten från sina organisationer och kollegor. Deltagandet riskerar att bli för personbundet, något som också lyfts i intervjuer och enkätsvar i utvärderingen av samverkan. Balansen mellan eldsjälarna och organisationen är en av de största utmaningarna enligt utvärderingen.

Aktiva inom *Det handlar om kärlek* nämner att de ofta upplevt att projektet har bedrivits vid sidan av den ordinarie verksamheten, trots dess målsättning att förbättra densamma. Även med tydliga mandat att ingå i en samverkansgrupp och delta på skolveckor har man haft svårt att få avsätta tillräckligt med tid för detta eller för att få informera vidare i den egna organisationen.

Utmaningen är att sprida engagemanget för *Det handlar om kärlek* både på bredden och på djupet hos de medverkande aktörerna och också föra in erfarenheter och kunskap från arbetet i organisationerna. Vi måste synliggöra att *Det handlar om kärlek* ligger i linje med verksamhetens ordinarie uppdrag och att de har att vinna på modellen. Att den kan förbättras och på sikt förenkla lokala myndigheters kärnverksamhet och den skyldighet de har att samverka för barnets bästa.

Vi måste tydliggöra vinsten med det förebyggande arbete som *Det handlar om kärlek* huvudsakligen är en del av. Det är viktigt att visa på sambanden mellan ett brett

---

¹¹ Goda sådana lokala exempel finns i bl a Vingåker, Jokkmokk, Skellefteå, Jönköping

förebyggande och ett ingripande myndighetsarbete med enskilda barn, liksom med rehabilitering och fortsatt stöd till de unga som varit föremål för ingripanden

Det finns flera exempel på att samverkan inom *Det handlar om kärlek* och kontakter i samband med skolveckor eller på chatten lett till ageranden i enskilda fall. Men sambanden *Förebyggande (Det handlar om kärlek) – agerande* (lokala handlingsplaner för hedersrelaterat våld och förtryck, Våga göra skillnad¹²) – *rehabilitering* (Våga göra skillnad, ideell stödverksamhet) måste bli tydligare för att samverkansaktörerna ska se vinsterna med *Det handlar om kärlek* för sina myndighetsuppdrag och anstränga sig för att implementera modellen i sin ordinarie verksamhet.

Rekommendationer för implementering från utvärderingen av samverkan¹³

- Förankra projektet i organisationerna genom att visa på den egna organisationens nytta med att medverka ("what's in it for me?").
- Tydliggör vinsterna med att arbeta förebyggande i stället för att endast lösa akuta situationer så att arbetet prioriteras i varje organisation.

8.3 Samarbetet med skolan

En förutsättning för att modellen ska förankras på enskilda skolor är att en förankring sker på politisk nivå i kommunen och inom dess förvaltning.

En majoritet elever och lärare menar att *Det handlar om kärlek* kan göra en positiv skillnad för barn och unga. 90 procent av lärarna visar tilltro till detta¹⁴. Enligt utvärderingen upplever samverkansaktörerna att den genomslagskraft skolveckan får hänger samman med engagemanget och förankringen på skolan. Det handlar om ifall all personal är engagerad och deltar, om någon grupp på skolan fått ett tydligt mandat att förbereda skolveckan, om man förberett sig genom undervisning om barnkonventionen och mänskliga rättigheter redan före skolveckan etc.

Samverkansaktörerna menar också att i de skolor där projektet har kunnat återkomma har eleverna fått djupare och mer initierade frågor. Innehållet har sjunkit in och eleverna visar en djupare kunskap. Samverkanens gruppens och framförallt projektledarens kontakter med skolan inför skolveckan har en avgörande betydelse för hur engagemanget utvecklas.

Utmaningen är att få kommuner och skolor att se *Det handlar om kärlek* och samverkan med de deltagande aktörerna som ett naturligt återkommande inslag, något som arbetas in i ordinarie undervisning. I övergången från projekt till ordinarie samverkan finns också en utmaning för samverkansaktörerna att finna en realistisk målsättning med antalet skolveckor per år. Hur ofta, eller hur sällan, för att samverkansgruppen ska mäkta med, respektive ha sådan kontinuitet att samverkan hålls levande. Hur ofta kan besöken återkomma i skolorna för att dessa ska mäkta med, respektive hålla perspektiven levande på hedersrelaterat våld och förtryck, rättighetsfrågor och samverkan med aktörer utanför skolan.

Vi har sett en stor skillnad i hur engagerade skolorna har varit. Det krävs tid och utrymme för att förankra modellen på politisk nivå och hos ledning och personal på de

12. Våga göra skillnad – en vägledning för skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller som riskerar att bli gifter mot sin vilja eller som har blivit gifter mot sin vilja. Länsstyrelsen Östergötland, rapport 2011:14.

13. Det handlar om kärlek. Utvärdering av ett samverkansprojekt för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld bland ungdomar, s. 35.

14. Det Handlar om Kärlek – ett projekt om barns och ungas rättigheter. En första utvärdering – vad säger eleverna och lärarna? Okt 2012

enskilda skolorna. På många skolor finns dessutom en rädsla för att projektet ska riva upp känslor och synliggöra erfarenheter hos elever som skolan inte mår med att ta ansvar för. Det måste finnas möjlighet att följa upp skolans situation efter en skolvecka. Men vi måste betona skolans skyldighet att alltid hantera sådana dilemman som eventuellt synliggörs av *Det handlar om kärlek* och att det är samverkansaktörernas uppgift att stödja skolan i det arbetet. Att låta kränkningar förbli dolda är ingen lösning.

Där har även funnits osäkerhet i hur man ska hantera samarbetet med föräldrar. Flera lokala *Det handlar om kärlek*-projekt har bjudit in föräldrar till föreläsningar och diskussioner. Rädda Barnen önskar utveckla ett metodstöd med föräldrar som målgrupp eller bättre samverka med projekt eller lokala satsningar som redan arbetar med detta.¹⁵

Metodmaterialet för skolans eget arbete för att förbereda och följa upp skolveckor bör också utvecklas.

Rekommendationer för samarbetet med skolan från utvärderingen av samverkan¹⁶:

- Gå långsamt fram för att förbereda och följa upp arbetet på skolan.
- Förankra projektet i skolan på organisatorisk nivå i kommunen för att uppnå effektivitet och förmedla prioriteringar nedåt till enskilda skolor.
- Skapa effektiva kommunikations- och samarbetsvägar mellan samverkansgruppen och skolan.
- Återkom till skolorna varje år, och följ upp.
- Utveckla förslag på hur skolorna kan arbeta i andra ämnen med Barnkonventionen och mänskliga rättigheter (litteraturlista).
- Föreslå kompetensutveckling av lärarna och personal på skolan i frågor rörande hedersrelaterat förtryck och våld.

8.4 Samverkan och kvalitetssäkring

Utvärderingen av samverkan har ställt frågor om vilka som är de viktigaste framgångsfaktorerna för att implementera och kvalitetssäkra ett effektivt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. En god samverkan mellan aktörer anges som den i särklass viktigaste faktorn. När utvärderingen sett närmare på vilka som är de viktigaste framgångsfaktorerna för att få till stånd god samverkan har man sållat ut följande faktorer.¹⁷

- God projektledning
- Gemensam målbild och värdegrund
- Det konkreta projektet
- Förankring och stöd i den egna organisationen
- Politisk förankring

---

¹⁵ "Föräldraforum", som Rädda Barnen driver i stadsdelar i storstadsområdena är ett sådant exempel. "Oss föräldrar emellan" och "Föräldrasamverkan i förändring" är andra exempel.

Det handlar om kärlek – utvärdering av ett samverkansprojekt för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld bland ungdomar, sid 35.

¹⁷ Det handlar om kärlek – utvärdering av ett samverkansprojekt för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld bland ungdomar, sid 32-33.

- Tid
- Kunskap (om HRV och Barnkonventionen)
- Personligt engagemang, ”eldsjälar”
- Samarbetet med skolan/skolorna

”Flera av dessa faktorer är tätt sammanlänkade och kan inte alltid skiljas från varandra. Utan att heller säkert kunna gradera dessa faktorer, kan vi ändå konstatera att de tre översta är sådana som många nämner först och med emfas.

En kunnig och engagerad projektledare med tid för att få ihop övriga aktörer lyfts av de flesta som essentiellt [...]

[...] Vad gäller behovet av kunskap om själva sakinnehållet förtjänar det att understrykas att det är centralt att alla samverkansparter är väl utbildade och informerade om såväl hedersrelaterat förtryck och våld som om Barnkonventionen. Ingen aktör kan medverka i projektet på ett meningsfullt och för syftet riskfritt sätt om den inte har goda kunskaper i ämnet och ställer upp helhjärtat på projektets grundpelare med rättighetsperspektivet i centrum.”

De här perspektiven måste finnas med i ett fortsatt arbete att kvalitetssäkra modellen när kommuner vill påbörja eller fortsätta ett arbete med *Det handlar om kärlek*.

Att det finns tydliga ramar och syfte, en känsla av en sammanhållen modell där de medverkande har sina tydliga roller men tillsammans skapar ett mervärde, ger också den frihet, som gör att modellen kan fungera med en känsla av lokalt ägarskap. Det lokala ägarskapet betyder att en nationell samordning mer kan koncentrera sig på marknadsföring, konceptualisering, metodutveckling och påverkansarbete.

Rekommendationer för kvalitetssäkring från utvärderingen¹⁸.

- Avsätt tid för att bygga upp för att skapa en gemensam målbild och värdegrund.
- Utbilda aktörerna i samverkansgruppen i Barnkonventionen, hedersrelaterat förtryck och våld samt i normkritisk metod.
- Skapa ett certifieringsverktyg för deltagande i projektet, inklusive åtkomst till metodmaterialet.

---

¹⁸ Ibid., s. 35.

9. FRAMTID

Utgångspunkten för en fortsatt satsning på *Det handlar om kärlek* och en fördjupad nationell spridning måste vara en tilltro till att modellen kan göra skillnad för barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt om modellen är ett stöd för myndigheter i den skyldighet de har att samverka för utsatta barns bästa. Vi menar att de redovisade utvärderingarna ger ett positivt svar på detta.

Att sprida och implementera en modell är ett långsiktigt arbete och Länsstyrelsen ser flera anledningar till ett fortsatt stöd till arbetet. En framgångsfaktor har varit samarbetet mellan myndighet och ideell sektor. Vi skulle fortsättningsvis vilja utveckla i nära samarbete med Rädda Barnen följande:

Den nationella samordningen av arbetet bör fokusera på metodutveckling, kvalitetssäkring och marknadsföring av samverkansmodellen. Här ingår att:

- Skapa ett certifieringsverktyg för användandet av modellen. (här igår bl a utbildningar för lokala projektledare/samordnare som har ett uppdrag som del i sin tjänst, och för ideella initiativtagare till lokala projekt)
- Fortsätta utvecklingen av webbplatsen www.dinarattigheter.se, inklusive dess chatt
- Utveckla metodstöd för skolornas eget arbete
- Tydliggöra kopplingen mellan *Det handlar om kärleks* förebyggande arbete och det ingripande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och stödet till barn och unga som blivit föremål för myndighetsingripande.
- Utveckla stöd till ett förebyggande arbete med föräldrar som målgrupp

lansstyrelsen.se/ostergotland

Länsstyrelsen Östergötland
POSTADRESS 581 86 Linköping BESÖKSADRESS Östgötagatan 3
TELEFON 013-19 60 00 TELEFAX 013 - 10 13 81